

ლიმფური ფილარიოზი

(აფრიკული ტრიპანოსომოზი, ელეფანტიაზი, „სპილოვნობა“)

ელეფანტიაზი, სპილოვნობა, „სპილოს ავადმყოფობა“ - [ბერძნ. *elephas* (ნათ. *elephantos*) სპილო, *-iasis* მდგომარეობა] – ლიმფის ქრონიკული შეგუბების გამო კანისა და კანქვეშა ქსოვილის გასქელება. დამახასიათებელია ქვედა და ზედა კიდურებისა და სასქესო ორგანოების გადიდება და დეფორმაცია. ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის მონაცემებით 1,4 მილიარდი მოსახლე 73 ქვეყანაში ამ დაავადების რისკის ქვეშაა. დღეის მონაცემებით 120 მილიონი ადამიანი ინფიცირებული, აქედან 40 მილიონი დამახინჯდა და გახდა ინვალიდი. განსაკუთრებით გამოყოფენ 10 ქვეყანას, სადაც დაავადებულებისა და რისკის ქვეშ მყოფი მოსახლეობის 80% ბინადრობს. ესენია: ანგოლა, კამერუნი, კოტდიუარი, კონგო, ინდოეთი, ინდონეზია, მიანმა(ბირმა), ნიგერია და ტანზანია. საქართველოში ეს დაავადება არ არის გავრცელებული და შეიძლება დაფიქსირდეს, როგორც შემოტანილი.

გამომწვევი აგენტი

ტრანსმისიური დაავადებაა, იწვევს ფილარია - მრგვალი ჭია (ნემატოდა), *Filarioidea*-ის ოჯახიდან, რომელიც კოლოებს გადააქვთ. ანასხვაგვებენ ამ ძაფისებრი ჭიების სამ ნაირსახეობას

- *Wuchereria bancrofti*, დაავადების 90% ამ პარაზიტზე მოდის
- *Brugia malayi*, ბრუგიოზის სხელით ცნობილი დაავადება, რომელიც ასევე სპილოვნობას იწვევს
- *Brugia timori*, ასევე ელეფანტიაზის გამომწვევი.

გადაცემის გზები

ზრდასრული ჭიებისგან წარმოშობილი მიკროსკოპული ლარვები-მიკროფილარიები, მიგრირებენ კანქვეშა ქსოვილში და სისხლის მიმოქცევის სისტემით ვრცელდება მასპინძლის ორგანიზმში.

დაავადების გადამტანი კოლო უკბენს დაავადებულ ადამიანს და ჰელმინთის შუამავალი მასპინძელი ხდება. კოლოს სხეულში მიკროფილარიები იზრდება და ორიოდ კვირის შემდეგ ხდება ინვაზიური, ანუ საშიში ადამიანისთვის.

ასეთი კოლოს კბენისას ადამიანის სისხლში ხვდება მიკროფილარიები და იქიდან გადადის ლიმფურ სისტემაში და 1-2 წლის შემდეგ ლარვები გადაიქცევა ზრდასრულ ჭიად და ციკლი მეორდება. ამ ჭიების სიცოცხლის ხანგრძლივობა 6-8 წელია.

ჰელმინთი	გეოგრაფიული გავრცელება	გადამტანები	ზრდასრული ჭიების ლოკალიზაციის ადგილი	ჭიის ლარვების ლოკალიზაცია
<i>Wuchereria bancrofti</i>	სამხრეთ ამერიკის ქვეყნები, ინდოეთი	ამერიკის აფრიკა, ჩინეთი, კოლოები (<i>Culex</i> , <i>Anopheles</i>)	ლიმფური კვანძები და ანსადინარები	სისხლის მიმოქცევის სისტემა

	ინდონეზია, ოკეანის ქვეყნები	<i>Aedes</i> -ის გვარის)		
<i>Brugia malayi</i>	სამხრეთ-აღმოსავლეთი აზიის ქვეყნები, ინდოეთი, ინდონეზია	კოლოები (<i>Coquilletidia</i> , <i>Mansonia</i> ან <i>Anopheles</i> -ის გვარის)	ლიმფური ანკვანძები და სადინარები	სისხლისმიმოქცევის სისტემა
<i>Brugia timori</i>	ინდონეზია	კოლო (<i>Anopheles</i> -ის გვარის)	კანქვეშა ქსოვილი	სისხლისმიმოქცევის სისტემა

ადამიანში ლიმფური ფილარიოზი იწვევს უსიმპტომო, მწვავე და ქრონიკულ მდგომარეობას. ეს უსიმპტომო ინფექცია ზიანს აყენებს ლიმფურ სისტემას, თირკმლებსა და იმუნურ სისტემას. დაზიანებულ მიდამოში შეინიშნება ვენური და ლიმფური სტაზი (შეგუბება), ქსოვილთა შეშუპება და შემაერთებელი ქსოვილის გაღიზიანება. კანსა და კანქვეშა უჯრედისში ვითარდება ჰიპერტროფიული პროცესები, რომელიც გამოწვეულია კანსა და კუნთებში მიდამოში შემაერთებელი ქსოვილის ჩაზრდით და ძვლის გასქელებით. ჰიპერტროფიას მოსდევს ორგანოების ფორმისა და მოცულობის შეცვლა, შემთხვევათა უმრავლესობაში აღინიშნება ქვედა კიდურების დაზიანება - ფეხები სქელდება და სპილოს ფეხებს ემსგავსება. სწორედ აქედან მომდინარეობს დაავადების სახელწოდება. ცნობილია დაავადების სხვა ფორმებიც (მაგალითად, სათესლე პარკის, სასქესო ასოს და სხვა სპილოვნობა).

ელეფანტიაზის (სპილოვნობის) წარმოქმნისა და განვითარების პროვოცირება სხვა დაავადებებმაც შეიძლება მოახდინოს, მაგალითად, თრომბოფლებიტი, რომელიც ლიმფურ სადინარებში ინფექციის განვითარებისთვის საჭირო პირობებს ქმნის. დაავადება მაშინაც შეიძლება განვითარდეს, როცა ადამიანს ლიმფური სისტემის თანდაყოლილი პათოლოგია აქვს ან დარღვეული აქვს ლიმფის ცირკულაცია.

დაავადება სიკვდილს არ იწვევს, მაგრამ გვიანდელ სტადიაში ადამიანისთვის მძიმე შედეგით, ინვალიდობით მთავრდება.

ინკუბაციური პერიოდი

განსაზღვრული არა არის. ადამიანი შეიძლება ბავშვობაში დასნებოვნდეს და დაავადებამ თავი იჩინოს ზრდასრულ ასაკში.

სიმპტომები და მიმდინარეობა სპილოვნობის დროს:

ფილარიოზის სიმპტომები მის სტადიაზე დამოკიდებული. ანასხვავებენ დაავადების შემდეგ სტადიებს: ადრეული სტადია (იწყება კოლოს კბენიდან სამ თვეში), მტარებლობის სტადია (მისი ხანგრძლივობა ორიდან შვიდ წლამდეა, სისხლში ჩნდება მიკროფილარიები, რომლებიც სქესობრივი მომწიფების ასაკს აღწევენ) და დაცობის (ბლოკირების) სტადია (ზრდასრული ჰელმინთები ახშობენ ლიმფურ სადინარებს, რაც იწვევს სპილოვნობას).

ადრეული სტადიის სიმპტომები:

კანის ზედაპირზე საკმაოდ მტკივნეული გამონაყარი

1. სხეულის მაღალი ტემპერატურა და ციებ-ცხელება.
2. ლიმფური კვანძების გადიდება.
3. ბრონქიალური ასტმის შეტევები.
4. მამკაცებში სათესლე ბაგირაკის, სათესლისა და მათი დანამატების ანთება.
5. სარძევე ჯირკვლების ანთება.
6. სახსარში სინოვიალური გარსის ანთება.

მტარებლობის სტადიის სიმპტომები:

- ლიმფური კვანძების ანთება.
- ლიმფური სადინარების ანთება.
- ლიმფური კაპილარების რღვევა.
- კანქვეშ პარაზიტების დაგროვება.
- კონიუნკტივიტი.

დაცობის (ბლოკირების) სტადიის სიმპტომები:

- ლიმფური სითხის უძრაობის გამო სხეულის ცალკეული ნაწილების მნიშვნელოვანი გადიდება-სპილოვნობა
- ხილურია-ლიმფის არსებობა შარდში.
- ასციტი.
- პნევმონია.
- აბსცესი.

ფილარიოზის სიმპტომები, განსაკუთრებით ბოლო სტადიაში სერიოზული და საშიშია.

ადამიანი, რომელიც უახლოესი 7 წლის განმავლობაში იყო ნამოფი ტროპიკულ ქვეყანაში და აღმოაჩნდა მსგავსი სიმტომები, აუცილებლად უნდა მიაკითხოს სამედიცინო დაწესებულებას.

- განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს შემდეგ ნიშნებს:
 - ძლიერი ქავილი და ალერგიული გამონაყარი კანზე.
 - კანის პიგმენტაციის დარღვევა.
 - კანქვეშ წარმოქმნილი კვანძები.
 - სხეულის ცალკეული ნაწილების შეშუპება.
 - თვალის ანთება.
 - გადიდებული ლიმფური კვანძები.
 - სველი ხველა.

- სპილოვნობის განვითარება.

მკურნალობა

ფილარიოზისგან განკურნებისათვის გამოიყენება ჰელმინთების საწინააღმდეგო პრეპარატები: ალბენდაზოლი, ივერმექტინი ან დიეთილკაბამაზინი ციტრატით. მედიკამენტოზური მკურნალობა ეფექტურია დაავადების პირველ და მეორე სტადიაში. ბოლო სტადიაზე გამოიყენება, მხოლოდ ქირურგიული ჩარევა.

პრევენცია: დაავადების პროფილქტიკა გულისხმობს გადამტენების საწინააღმდეგო ბრძოლას, რაც მალარიის პრევენციის ანალოგიურია. გადამტენების საწინააღმდეგოდ ეფექტურად გამოიყენება ხანგრძლივი ნარჩენი მოქმედების ინსექტიციდები. 2000 წლიდან ჯანმო-ს შეიმუშავა ლიმფური ფილარიოზის ლიკვიდაციის გლობალური პროგრამა. პროგრამის მიზანია დაავადების, როგორც საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის პრობლემის ლიკვიდაცია. 2012 წელს ჯანმო-ს დავიწყებულ დაავადებებთან ბრძოლის დეპარტამენტმა კვლავ დაადასტურა, რომ 2020 წლისთვის მოხდება ამ დაავადების ლიკვიდაცია.